

PLAATSAANDUIDINGEN TE OOSTENDE IN DE VOLKSMOND

door O. VILAIN

In allerhande dokumenten treft men soms plaatsaanduidingen aan die men op geen enkel stadsplan kan terugvinden. Het zijn namen van wijken, kwartieren, kruispunten, straten, pleinen of gebouwen, die over het algemeen door het volk in omloop gebracht werden (1).

Enkele van deze benamingen houden in de volksmond maar een tijdje stand. Dit komt meestal door het feit dat de nieuwe generatie grote wijzigingen aan het stadsbeeld rechtstreeks meemaakt en aldus met nieuwe plaatsaanduidingen voor de dag komt en de oude benamingen vergeet.

Wij willen thans een kleine balans opmaken van plaatsaanduidingen, die heden te Oostende nog gekend zijn. Een paar zijn weliswaar in de vergeethoek geraakt, maar kunnen volledigheidshalve niet achterwege gelaten worden.

We beginnen eerst en vooral met de verschillende wijken, waarvan het meeste deel op de urbanisatieplannen terug te vinden zijn. Vroeger kende men deze wijken enkel en alleen maar met het kenbaar maken van de kalender van de wijkkermissen.

Laten we beginnen met de STAD. Een overblijfsel van de tijd dat Oostende in vestingen gekneld zat. Dit stadsgedeelte omvat eigenlijk de oude stad van het begin van de negentiende eeuw. Het is gelegen tussen Kaaistraat, Langestraat, Leopold II-laan, Hendrik Serruyslaan en Jozef II-straat. Heel wat Oostendenaars die voorbij het Leopoldpark wonen zeggen nog steeds wanneer zij naar die oude stadswijk gaan : « ik ga naar STAD ». Met de grotere uitbreiding van de stedelijke oppervlakte spreken de inwoners van de verdere wijken thans reeds van STAD vanaf het kruispunt Petit Paris. In andere steden zou men spreken van het stadscentrum of de oude stad.

Twee oude wijken zijn deze van het Visserskwartier of de KAAI en het HAZEGRAS. De KAAI omvat niet enkel de Visserskaai zelf maar ook de omliggende straten. Terwijl het HAZEGRAS in de eerste helft van de vorige eeuw aangelegd werd op een poldergrond, het HAZEGRAS geheten en welke men reeds op oude plannen van de zestiende eeuw kan terugvinden.

(1) Sommige volkse benamingen worden later weliswaar door de officiële diensten als nadere plaatsaanduidingen aanvaard (vb. het pleintje nabij de Spoorwegstraat heet thans officieel VOGELMARKT).

Met de uitbreiding van de vissershaven in de jaren twintig, ontstond er aan de overzijde van de haven een nieuwe wijk die een franstalige benaming kreeg : « Ostende-Phare et Extensions » (2). De afkorting hiervan was OPEX. De benaming ervan werd onmiddellijk door iedere Oostendenaar aangenomen. Sinds een paar jaar wil men de franstalige benaming OPEX laten vervangen door « Vuurtorenwijk ». Inderdaad, vóór de eerste wereldoorlog was er nabij de wijk OPEX een Vuurtorenwijk gelegen, doch de huizen werden afgebroken voor het aanleggen van de nieuwe vissershaven. Héél oude Oostendenaars zullen nog wel eens de wijk OPEX en VUURTOREN (3) dooreen gebruiken.

Het SAS was altijd een dubbelslachtig kwartier waarvan er maar een klein gedeelte aan Oostende toebehoorde, terwijl het grootste deel op het grondgebied van Bredene stond.

Een wijk die op het einde van de vorige eeuw tot stand kwam was het HOSPITAALKWARTIER, gelegen in de driehoek Spoorwegstraat, Amsterdamstraat en Burgerlijk Hospitaal.

Het WESTERKWARTIER was tussen de twee wereldoorlogen zeker het meest bevolkte kwartier, met de grootste parochie van het bisdom. Het had de oude wijk van HET KROONTJE (enkele steegjes met arbeiderswoningen waar nu het Mac Leodplein gelegen is) helemaal opgeslorpt.

MARIAKERKE welke tot 1 juli 1899 een zelfstandige gemeente was geweest, bleef natuurlijk die naam behouden, maar in uitgestrektheid kreeg het eveneens verschillende benamingen. We vermelden : MARIAKERKE-DORP (omgeving van de Dorpstraat), MARIAKERKE-BAD (omgeving van Northlaan en Zeedijk), BOXEGEM (voorbij Steense Dijk naar de oefenrenbaan toe). Tussen het WESTERKWARTIER en MARIAKERKE-BAD had men na de eerste wereldoorlog een wijk met volkse woningen opgericht. Deze wijk kreeg verschillende benamingen : DE NIEUWE HUIZETJES, DE NIEUWE BLOK en later kortweg DE BLOK, dit wanneer de wijk niet meer zo nieuw was daar er inmiddels nog EEN NIEUWE BLOK gekomen was. Maar gans in het begin bij het openstellen van deze volkse woningen hadden de stedse Oostendenaars zich pejoratief uitgelaten over deze buurt en noemden het in het teken van de tijd HET BOLSJEVISTENKWARTIER. Het was immers de eerste typische arbeiderswijk van Oostende. Enkele socialistische voormannen zijn uit deze wijk naar voren getreden (o.a. gemeenteraadsleden H. D'Hoedt, L. Pick en L. Major, die later minister zou worden). De omgeving van de kerk van de H. Johannes de Doper werd met de uitbreiding van de parochie in de dertiger jaren onmiddellijk als SINTJAN gedoopt. Deze wijk zou zich na de tweede wereldoorlog tot het NIEUW KERKHOF uitbreiden. Een deel van deze wijk was vroeger het VETTEGRAS.

(2) Een bouwmaatschappij die ingevolge een aanbesteding over de gronden van de OPEX-wijk kon beschikken en verkavelen.

(3) Vuurtorenwijk werd vroeger dialektisch afgekort tot DE VIERTORRE. Hoe zonderling het ook moge klinken, inwoners van die wijk woonden « Op de Viertorre ».

Een tweeling-wijk die steeds wat van Oostende verstoken bleef door de ligging was de MEIBOOM en de BUTTERPIT. Deze laatste wordt nu in de vergeethoek gedrongen door de officiële benaming van VOGELZANG. We menen dat we zo de voornaamste typische wijken hebben genoemd. We kunnen nu verder gaan met nadere plaatsaanduidingen. De DEBARCADERE of het huidige station was de naam om het nieuwe (Oostende-Kaai) van het oude (Oostende-Station) te onderscheiden.

De dokken duidde men eveneens met een franstalige benaming aan, nl. DE BASSINS. De DERDE BASSIN werd opgevuld en daar was vroeger eveneens de WERF gelegen. De kinderen van het Hospitaalkwartier en het Hazegras kwamen graag in die omgeving spelen die iedereen als de BOLKEN (4) betitelde.

De Visserskaai heeft ook verschillende plaatsaanduidingen. Waar vroeger de vismijn gelegen was is nu een parking voor de dienst van de auto-ferry naar Engeland gelegen. Wegens de vorm van de oude vismijn noemde men dat de CIRK, thans de ISTAMBOEL (5) of de CAR-FERRY. Het Vissersplein waar vroeger markt gehouden werd voor kleinvee noemt men nog de ZWIJNEMARKT. Dichtbij het KLEINE STRAND stond er een gebouw van de reddingsdiensten die de Oostendenaars 'T PERMENTIE (6) noemden. Waar nu het Monument van de Zeelieden staat, stond vroeger de oude vuurtoren die men DE VLAGGESTOK heette. Dit wegens het feit dat de oude vuurtoren jarenlang als signalisatiepost had dienst gedaan, waarop een grote vlaggestok gevestigd was. Niettegenstaande de Zeedijk de officiële benaming van Albert I Promenade kreeg, hoort men dit geen enkel mens vernoemen, men spreekt nog steeds van DE DIJK of DE ZEEDIJK. Schuin over het Vissersplein heeft men ook de garnaalmijn die men nog liefst HET GERNAOSKOT noemt en dat nabij de TRAP gelegen is. In de nabijheid van deze TRAP die tot de folklore van Oostende behoort kan men nog steeds kleinvis rechtstreeks van de schuiten kopen.

Het staketsel noemt men HET HOOFD. Aan de overzijde heeft men natuurlijk HET OOSTERS HOOFD en de militaire versterking die de schilderachtige naam van DE HALVE MAAN draagt. Juist voorbij het Kursaal kennen alle Oostendenaars het zonnig hoekje dat ze PETIT NICE noemen. Het is een gloriënaam van het eens zo mondaine Oostende uit la Belle Epoque.

De badinstellingen worden nog steeds dialektisch DE BAINS uitgesproken. De toegang tot de Koninginnelaan gebeurt via twee toegangen die men met DE DRIE GAPERS aanduidt. De paardenwedrennen heten heel eenvoudig DE KOERS. Wat verder stonden er vroeger dansgelegenheden zoals DE GROTTEN (7) en DE CALIFORNIA. Al zijn deze verdwenen, toch worden deze benamingen nog gehoord vanwege de tur-

(4) Bolken = Oostends voor balken. Het waren zware balken die steeds in de omgeving van de scheepstimmerwerven te vinden waren.

(5) De eerste car-ferry-lijn was de rechtstreekse verbinding voor Londen-Istamboul.

(6) Van het Franse woord « Permanence ». Bestendige wachtpost voor de reddingsdienst.

(7) « Dancing les Grottes d'Ostende ».

fisten wanneer ze het hebben over de laatste sprint die de paarden in de rechte lijn maken (vb. hij nam de leiding vanaf DE GROTTEN).

Laten we even in het centrum van de stad terugkeren. De Sint-Pieters-en Pauluskerk wordt DE GROTE KERK genoemd en de alleenstaande oude kerktoren DE PEPERBUSSE. Het Wapenplein blijft voor alle Oostendenaars DE GROTE MARKT, terwijl het Oude Mijplein ofwel D'OUDE MIJNE of DE GOEDMARKT genoemd wordt. De Adolf Buylstraat en de Kleine Weststraat blijft men nog steeds liever bij de oude benaming houden, nl. WESTSTRAAT en KORTESTRAAT. De James Ensor Gaanderij heet wegens zijn overkoepeling DE GLAZENSTRAAT Het Leopoldpark is DEN HOF. In het park hebben we HET EILANDJE, DE WATERS, DE BLOMHORLOGE en DE LANGE BANK of KOMERENBANK. Met DE BOLLETJES beduidde men vroeger de Leopold II-laan (8). Het monument van Grard dat eigenlijk officieel « DE ZEE » heet, noemen de Oostendenaars DIKKE MATHILDE.

De Alfons Pieterslaan is nog steeds de BOULEVARD (9). Het kruispunt PETIT PARIS heeft zijn naam te danken aan het feit dat er aldaar in de vorige eeuw een alleenstaande afspanning stond die de naam van « AUBERGE DU PETIT PARIS » droeg.

'T BOSJE is het Maria-Hendrikapark. Om van Petit Paris naar 'T BOSJE te gaan moest men langs de STALLEN VAN DE KONING (waar nu het Sportcentrum gevestigd is).

Verderop heeft men de STENEN BRUG van de Leffingestraat, die men zo noemt als men erover rijdt en DE DUIKER wanneer men eronderdoor rijdt. De AUTOSTRADEBRUG heeft DE IJZEREN BRUG, welke over de vroegere spoorweg liep, vervangen. In 'T BOSJE zelf heeft men nog enkele typische aanduidingen zoals HET KEUNEPLEIN, HET KATTEPLEIN, DE LAC, DE LANTEIREN (nabij de tegenwoordige watertoren). In de omgeving van het Maria-Hendrikapark heeft men nog DE TRAVERS van de Meiboom, al is de spoorweg sinds lang uitgebroken. Met DE PERSE beduidt men de Sint-Sebastiaansgilde en DE MORRE (10) de omgeving van het stedelijk dodenhuisje. (*)

Een lange oprit die het Maria-Hendrikapark naar de Elisabethlaan moest verbinden en nooit totaal afgewerkt werd, had de naam van SOLDATENBERG gekregen, daar jonge rekruten er vroeger oefeningen op deden. Nu is er op deze plaats langsheen de H. Hartkliniek, een villawijk verzezen.

(8) De bloemparkjes in het midden van de Leopold II-laan hadden stenen afsluitingen die bolvormig waren.

(9) Tot vóór 1912 was de Alfons Pieterslaan de Zuidlaan. In het Frans Boulevard du Midi !

(10) Komt van « Morgue ». Men beduidt hiermede het dodenhuisje en het oude politiebureau van het Hospitaalkwartier.

Nota van de redactie

Als men tegenwoordig van DE MORRE spreekt, bedoelt men ook wel eens het clubhuis van de Vlaamse Vereniging van Familiekunde, dat ondergebracht is in het voormalig politiekantoor.

Om Oostende te verlaten komt men van het Hazegras over de TETTEBRUG (11), want de naam « Graaf de Smet de Naeyerbrug » heeft zeker nooit een inwoner uit Oostende kunnen bekoren. Langs COCKERRILL komt men aan de DRAAI VAN HET SAS waar men DE BOLLE heeft (12).

Om Oostende met Torhout te verbinden moet men de HOGE BARRIERE (13) voorbij. De Steense Dijk waar vroeger heel wat voddenkooplieden woonden, had de beruchte naam van HET LUIZEGEVecht. Na de eerste wereldoorlog stonden in de Leffingestraat enkele Duitse batterijen, die men de BATTERIJ VAN HAMILTON noemde (14). Het Sint-Catharinaplein noemt men kortweg DE HOVETJES. Totaal verdwenen namen zijn nog DE BARLEKOTEN (tussen Petit Paris en het Leopold I-plein gelegen) en MON PLAISIR (een danszaal op de hoek van de Euphrosina Beernaertstraat en Torhoutsteenweg, waar zelfs een tramhalte was). Daarentegen poogt men soms nieuwe benamingen ingang te doen krijgen, zoals MONTMARTRE (het amusementskwartier van Langestraat en Van Iseghemlaan).

We zijn er ons van bewust dat we niet volledig zijn en dat vele oude Oostendenaars ons nog talrijke andere plaatsaanduidingen kunnen melden, maar we menen er toch goed aan gedaan te hebben een kleine inventaris van plaatsaanduidingen te boek te hebben gesteld, zodat deze niet meer totaal zullen vergeten worden.

-
- (11) De brug werd in 1905 ingehuldigd. Grote bronzen beelden met vrouwen die met naakte boezem verschillende facetten van het transport uitbeeldden, sierden deze brug. Hun Rubensiaanse anatomie deden de Oostendenaars de zaak wat plat uitspreken, dit tot hilariteit van veel vreemdelingen. De beelden werden wegens het brons door de Duitsers in 1914-18 weggenomen.
 - (12) Boven het gebouw, dat nu een tehuis voor jonge zeelieden is, stond vroeger een grote wereldbol als ornament.
 - (13) Aan de stadsgrens was in vroegere tijden een barriere (slagboom) opgesteld voor het innen van de octrooirechten.
 - (14) Dit wegens het feit dat de Boerderij van de familie Hamilton in de onmiddellijke omgeving gelegen was.